

В. К. Хільчевський

Десна

ДЕСНА - річка, територія басейну якої знаходиться в межах РФ (Смоленська, Брянська і Курська області) та України (Чернігівська, Сумська і Київська області), ліва притока (найдовша та друга після Прип'яті за величиною басейну) **Дніпра**. Довж. 1130 км (у межах України - 591 км), пл. бас. 88,9 тис. км² (у межах України - 33,8 тис. км²). Бере початок поблизу м. Єльня на Смолен. височині, впадає в Дніпро за декілька км вище Києва (за 920 км від його гирла). Верхня та середня частини бас. Д. лежать у зоні мішаних лісів, нижня - у лісостеповій. Долина переважно трапецієподібна, широка; у верх. та частково серед. частинах - асиметрична, з низьким лівим і високим (до 35-40 м) правим берегами, нижче - пологі та піщані береги. Заплава заболочена, багато проток, стариць та озер. Русло Д. звивисте, у верх. частині укр. ділянки шир. бл. 100 м, нижче Чернігова - 150 м, у пониззі - 200 м. Пересічна глиб. 2-4 м, макс. - 17 м. Похил річки 1м/км. Гол. притоки: праві - Судость, Снов, ліві - Болтва, Навля, Неруса, Сейм, Остер. Живлення переважно снігове. Д. - типова рівнинна річка з високим весн. водопіллям та низькими літньою і зимовою межами. Коливання рівнів досягають 3-4 м. Середньорічна витрата води в гирлі Д. 361 м³/сек., поблизу Чернігова - 326 м³/сек. (за багаторіч. період складали від 29,4 до 8090 м³/сек.). Льодостав утворюється у грудні, скресає у березні-квітні. Вода гідрокарбонатна кальцієва з мінералізацією: весною - 271, влітку - 351, взимку - 376 мг/дм³. Д. - значна транспортна магістраль, судноплавна до Новгород-Сіверського (535 км від гирла), а малотоннажне нерегулярне судноплавство здійснюють до пристані Жуковка (вище Брянська). Для регулювання стоку та госп. цілей у бас. Д. споруджено понад 650 ставків, а також Верхньодеснян. водосховище для потреб Смолен. АЕС. На Сеймі розташ. Курська АЕС. Водні ресурси річки використовують для водопостачання насел. пунктів (Деснян. водозабір дає понад 50 % водопостачання Києва) та риборозведення. З пригирлової ділянки воду Д. перекачують (1-2 м³/сек.) у р. Трубіж для функціонування Трубіз. осушувал.-зрошувал. системи (Київ. обл.). Для поліпшення якості води Д. та відтворення водних ресурсів здійснюють

заходи, намічені в «Національній програмі екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води» (1997). Серед них - боротьба з ерозією, створення захис. насаджень на пісках, у ярах та вздовж річок бас. Д.; будівництво очис. споруд і систем зворот. водопостачання з метою захисту водних ресурсів від забруднення. У бас. Д. проведено паспортизацію малих річок, охороняються болотні масиви, що мають водорегулювал. значення, зокрема у Черніг. обл. оголош. заповідними понад 40 тис. га боліт. На укр. ділянці Д. стік води вимірюють на трьох водних постах Гідрометслужби: Розльоти (відстань від гирла 461 км), Чернігів (205 км) та Літки (36 км). Здійснюють моніторинг якості води (понад 10 створів). На Д. - міста Брянськ, Новгород-Сіверський, Чернігів, Остер. Річка та її береги є важливим рекреац. ном з числен. базами відпочинку. Неповторні краєвиди Д. описав у кіноповісті «Зачарована Десна» О. Довженко.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Десна в межах України. К., 1964;
2. Хільчевський В. К. Роль агрохімічних засобів у формуванні якості вод басейну Дніпра. К., 1996;
3. Вишневський В. І. Річки і водойми України. К., 2000;
4. Гідролого-гідрохімічна характеристика мінімального стоку річок басейну Дніпра. К., 2007.

Бібліографічний опис:

Десна / В. К. Хільчевський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. - Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-26305>. - Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України

([докладніше](#)).